

УДК 619:616.98-076:579.842.14:637.072:636.521.58

П.О. ШУТЧЕНКО, канд. вет. наук, ст. наук. співробітник

Б.Т. СТЕГНІЙ, академік НААН України

А.П. GERILOVICH, докт. вет. наук, ст. наук. співробітник

Р.Г. КАЗАНЦЕВ, мол. наук. співробітник

ННЦ «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», Харків

МЕТОД ФЛЮОРЕСЦЕНТНОЇ ГІБРИДИЗАЦІЇ *IN SITU* В СИСТЕМІ ІНДИКАЦІЇ САЛЬМОНЕЛ У ПРОДУКТАХ ПТАХІВНИЦТВА

Адаптовано метод флуоресцентної гібридизації in situ у загальну систему індикації збудника сальмонельозу. Визначено особливості динаміки змін кількості генетичного матеріалу S. typhimurium у м'язовому шлунку, м'язовій тканині, печінці, серці курчат за гострого експериментального сальмонельозу. Отримано нові дані щодо циркуляції S. typhimurium у хворій на сальмонельоз птиці.

На основі аналізу й експериментального порівняння ефективності існуючих модифікацій молекулярно-біологічних методів, які є технологічно новими й універсальними щодо різних груп емерджентних бактеріальних патогенів, здійснюються підбір і адаптація методу флуоресцентної гібридизації *in situ* [3]. Метод включає використання специфічних ДНК-зондів для виявлення кодованих ознак патогенності або видоспецифічної послідовності рибосомальної ДНК бактерій роду *Salmonella* з подальшою хемілюмінесцентною детекцією продуктів гібридизації нуклеїнових кислот [1]. Адаптована методика флуоресцентної гібридизації *in situ* на основі спеціальних вимог спрямована на гармонізацію їх із традиційними і загальноприйнятими схемами контролю в харчовій мікробіології, зокрема для контролю бактеріальної забрудненості продукції птахівництва збудником сальмонельозу (*S. typhimurium*) [2]. Інтеграція нового методу молекулярної біології в діючу систему мікробіологічного контролю дозволить підвищити ефективність проведених досліджень, швидкість діагностичного алгоритму, точність встановлення діагнозу, забезпечить порівнянність і достовірність результатів випробувань [4].

Мета роботи – визначити динаміку зміни відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* методом флюо-

ресцентної гібридизації *in situ* у субпродуктах (м'язовий шлунок, печінка, серце) та м'язах (біла та червона м'язова тканина) курчат, експериментально інфікованих сальмонельозом.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Матеріалом для досліджень слугували зразки органів, отримані від птиці, евтаназованої на 5-ту, 10-ту й 15-ту добу після зараження внутрішньо (перша група) та внутрішньом'язово (друга група) добовою культурою *S. typhimurium*. Для виготовлення гістологічних препаратів зразки м'язової тканини, м'язового шлунка, серця, печінки, в яких імовірно локалізується збудник сальмонельозу, розміром не більше (1×1×1) см, попередньо фіксували в 10% розчині нейтрального формаліну. Зразки тканини зневоднювали шляхом витримки в розчинах етилового спирту зростаючої концентрації (70, 80, 96%). Зневоднені шматочки тканини заливали у парафін. Із парафінових блоків виготовляли серійні зрізи, їх депарафінізували й обробляли гібридизаційним зондом, міченим FITC.

Гістопрепарати аналізували із застосуванням флуоресцентного мікроскопа «Nicon» (Японія) з довжиною хвилі світлофільтра 494 нм/520 нм, а потому переглядали їх під імерсійною системою мікроскопа. Візуалізація сигналів на гістопрепаратах базувалася на деталізації

не менше трьох полів зору. Для дослідження використовували гомологічні за структурою ділянки гістопрепарату-мішені та контролю. Одержані результати обробляли на персональному комп'ютері за допомогою світлового мікроскопа «Axioskop 40» (Carl Zeiss, Німеччина) з цифровою фотокамерою «ProgRes C 3» (Jenoptic, Німеччина). Статистичний аналіз одержаних результатів досліджень обробляли за допомогою програми «MS Office Excel 2010». Для морфометричного аналізу використовували програму «Відео Тест – Морфологія 5,1». Динаміку відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* відображали у формі гістограм.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

При дослідженні гістозрізів м'язового шлунка (рис. 1) курчат 1-ї та 2-ї дослідних груп встановлено вірогідну тенденцію до зниження рівня відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* упродовж усього періоду спостережень. Так, при аналізі кривої динаміки зміни відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у курчат обох дослідних груп було встановлено майже однакову динаміку. Проте показники у курчат 2-ї групи були дещо вищими, ніж у курчат 1-ї. Так, у курчат 1-ї дослідної групи, показники відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* знижувалися з (0,35±0,028)% на 5-ту добу до (0,225±0,047)% на 15-ту. У курчат 2-ї дослідної групи показники також вірогідно зменшувалися з (0,425±0,025)% на 5-ту добу до (0,275±0,025)% – наприкінці строку спостереження на 15-ту добу. Розбіжність між показниками

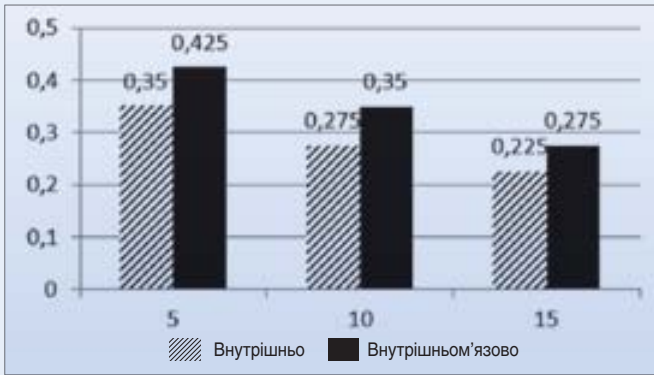

Рис. 1. Динаміка відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у м'язовому шлунку курчат

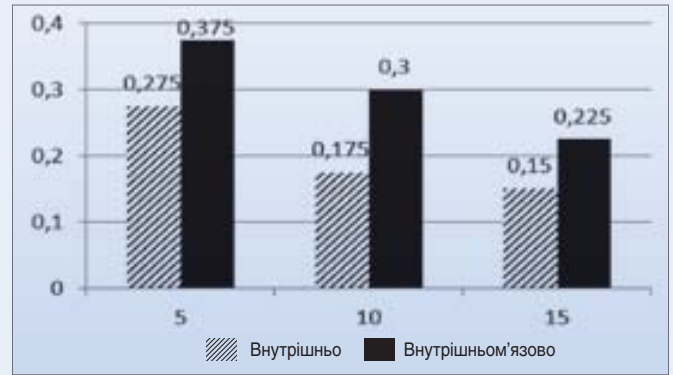

Рис. 2. Динаміка відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у м'язовій тканині курчат

1-ї та 2-ї груп була незначною й не перевищувала 0,1 %.

Цей факт пов'язаний із поступовою елімінацією бактеріальних клітин до повної реконвалесценції.

При дослідженні гістозрізів м'язової тканини (рис. 2) курчат 1-ї та 2-ї дослідних груп встановлено тенденцію до поступового зниження відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* упродовж усього періоду спостережень. Звертав на себе увагу той факт, що в курчат обох дослідних груп динаміка змін кількості генетичного матеріалу набувала майже однакового характеру. Проте показники курчат 2-ї групи були дещо вищими, ніж 1-ї. Так, у курчат 1-ї дослідної групи показники відсоткової кількості знаходилися на рівні $(0,275 \pm 0,025) \%$ на 5-ту добу і знижувалися впродовж усього періоду спостережень до $(0,15 \pm 0,028) \%$ на 15-ту добу. У курчат 2-ї дослідної групи відсоткова кількість генетичного матеріалу *S. typhimurium* починала зменшуватися вже з початку спостережень на 5-ту добу – $(0,375 \pm 0,025) \%$. Процес зниження тривав до 15-ї доби, коли

цей показник досягав найменшого значення – $(0,225 \pm 0,047) \%$. Розбіжність між показниками 1-ї та 2-ї груп на 10-ту добу спостережень перевищувала 0,1 %.

Така динаміка свідчить про поступове виведення клітин сальмонели з організму інфікованих курчат.

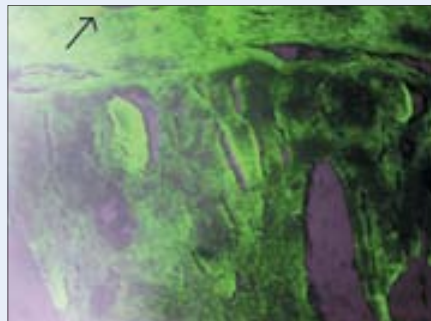

Рис. 3. Фрагмент м'язової тканини курчати, інфікованого *S. typhimurium* на 10-ту добу внутрішньом'язово. FITC, $\times 200$. Стрілкою позначено локалізацію *S. typhimurium*

При візуальному аналізі гістопрепаратів виявляли поступове зменшення відсоткової кількості колоній *S. typhimurium* у тканинах курчати, інфікованого збудником сальмонельозу внутрішньом'язово (рис. 3).

При проведенні мікроскопічних досліджень гістозрізів печінки (рис. 4) курчат обох дослідних груп встановлено тенденцію до поступового зниження показників відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* упродовж усього періоду спостережень. Показники у курчат 2-ї групи були вищими, ніж у 1-ї. Так, у курчат 1-ї дослідної групи показник відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium*, який на 5-ту добу знаходився на рівні $(0,275 \pm 0,025) \%$, знизився до $(0,125 \pm 0,025) \%$ на 15-ту добу. У курчат 2-ї дослідної групи динаміка поступового зниження кількості генетичного матеріалу відрізнялася несуттєво протягом перших п'яти діб. Так, на 5-ту добу цей показник знаходився на рівні $(0,375 \pm 0,025) \%$, а на 15-ту – $(0,225 \pm 0,047) \%$. Але вже на 10-ту добу показники в групах відрізнялися майже вдвічі – $(0,152 \pm 0,047) \%$ у 1-ї групі та $(0,3 \pm 0,04) \%$ у 2-ї.

Така динаміка, на наш погляд, може бути пов'язана із внутрішньом'язовим шляхом зараження в експерименті, який є нетиповим, і значною кількістю КУО *S. typhimurium*.

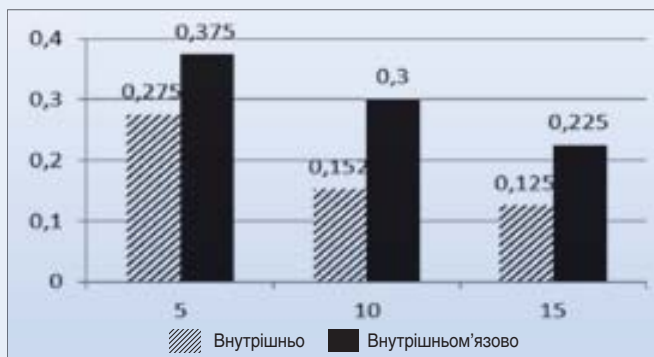

Рис. 4. Динаміка відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у печінці курчат

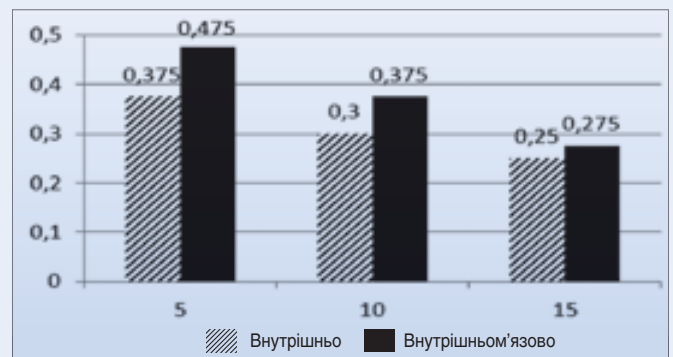
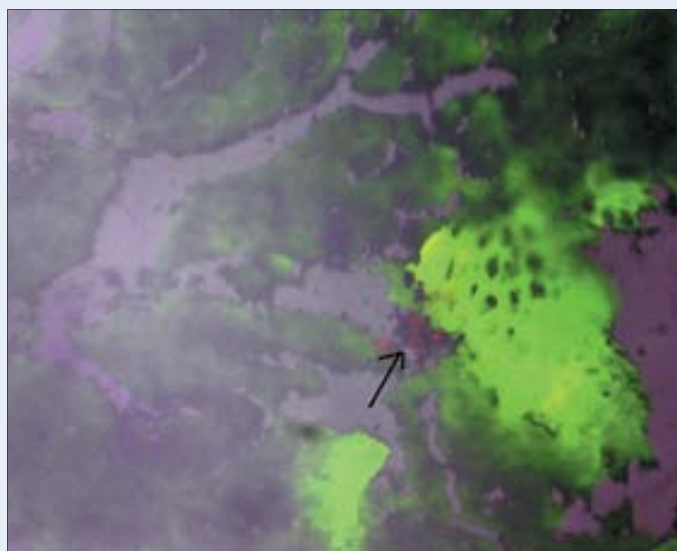
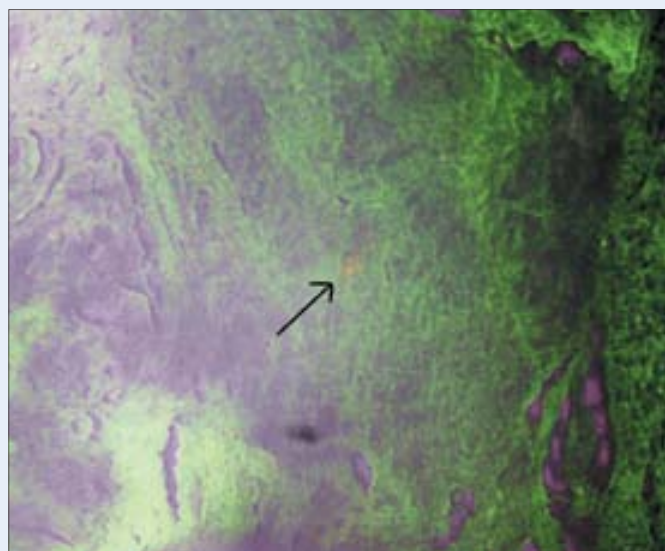

Рис. 5. Динаміка відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у серці курчат

Рис. 6. Фрагмент серцевої тканини курчати, інфікованого *S. typhimurium* на 15-ту добу внутрішньом'язово. FITC, $\times 200$. Стрілкою позначено локалізацію колоній *S. typhimurium*

Рис. 7. Фрагмент серцевої тканини курчати, інфікованого *S. typhimurium* на 15-ту добу перорально. FITC, $\times 200$. Стрілкою позначено локалізацію колоній *S. typhimurium*

При дослідженні гістозрізів серця (рис. 5) курчат 1-ї та 2-ї дослідних груп, як і в попередніх випадках, встановлено зниження рівня кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* упродовж усього періоду спостережень. Так, у курчат 1-ї дослідної групи спостерігалось поступове зменшення рівня генетичного матеріалу з $(0,375 \pm 0,025)\%$ на 5-ту добу до $(0,25 \pm 0,028)\%$ на 15-ту. У курчат 2-ї дослідної групи цей рівень знизився з $(0,475 \pm 0,025)\%$ на 5-ту добу до $(0,275 \pm 0,025)\%$ на 15-ту. Таким чином, показники відносної кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у курчат обох дослідних груп на 15-ту добу мали майже однаковий характер. Розбіжність між показниками 1-ї та 2-ї груп була незначною і не перевищувала 0,1%.

Можливо, незначну різницю між показниками у курчат обох дослідних груп на 15-ту добу можна пояснити патогенним міокардіотропним впливом сальмонели.

Флуоресцентні сигнали на гістопрепаратах були достатньо інтенсивними та мали чіткі округлі контури (рис. 6, 7).

ВИСНОВКИ

1. При аналізі динаміки змін відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* в органах курчат після внутрішньом'язового та перорального інфікування штамом *S. typhimurium* (В)

встановлено вірогідну тенденцію до її зменшення у тканинах курчат незалежно від шляху інфікування, що пов'язано з поступовою елімінацією бактеріальних клітин до повної реконвалесценції.

2. Показники відсоткової кількості генетичного матеріалу *S. typhimurium* у серці та м'язовому шлунку курчат обох дослідних груп були майже в 1,5 разу вищими, ніж в інших органах, що, на наш погляд, може бути пояснено органотропністю у патогенезі гострого сальмонельозу.

3. Одержані результати свідчать про ефективність застосування методу флуоресцентної гібридизації *in situ* для індикації генетичного матеріалу *S. typhimurium* у м'ясі та субпродуктах з метою оцінки безпечності та якості продукції птахівництва.

СПИСОК

ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глик Б. Молекулярная биотехнология: принципы и применение [Текст] / Б. Глик, Дж. Пастернак. – М.: Мир, 2002. – 589 с.
2. Ефимочкина Н.Р. Новые бактериальные патогены в пищевых продуктах: экспериментальное обоснование и разработка системы контроля с применением методов микробиологического и молекулярно-генетического анализа: дис. ... докт. биол. наук / Н.Р. Ефимочкина. – М., 2010. – 349 с.
3. Коничев А.С. Молекулярная биология

[Текст] / А.С. Коничев, Г.А. Севастьянова. – М.: Academia, 2003. – 400 с.

4. Молекулярная клиническая диагностика. Методы [Текст] / Под ред. С. Херрингтона, Дж. Макги. – М.: Мир, 1999. – 558 с.

Одержано 3.06.2015

Метод флуоресцентной гибридизации *in situ* в системе индикации сальмонелл в продуктах птицеводства. П.О. Шутченко, Б.Т. Стегний, А.П. Герилович, Р.Г. Казанцев

Адаптирован метод флуоресцентной гибридизации *in situ* в общую систему индикации возбудителя сальмонеллёза. Определены особенности динамики изменений количества генетического материала *S. typhimurium* в мышечном желудке, мышечной ткани, печени, сердце цыплят при остром экспериментальном сальмонеллёзе. Получены новые данные относительно циркуляции *S. typhimurium* в инфицированной сальмонеллёзом птице.

The method of fluorescence *in situ* hybridization in system of salmonella indication in poultry products. P.O. Shutchenko, B.T. Stegnyy, A.P. Gerilovych, R.G. Kazantsev

The method of fluorescence *in situ* hybridization in general system of salmonella indication was adapted. The dynamics changes features of *S. typhimurium* genetic material amount in the gizzard, muscle, liver, heart during acute experimental salmonellosis was determined. New data about *S. typhimurium* circulation in infected with salmonella fowl was received. ☉